

Reč dve podrške pobunjeniku s mačem

Prof. dr Slobodan Reljić

Pojavio se odnekud spot – sad to tako proleće ispred ljudi na smart telefonima! – o nastupu ruskih Kozaka pred engleskom kraljicom. Ne, Kozaci nisu bili s mačevima i sabljama. I bez šubara su. Samo u belim košuljama i nečemu što bi mi nazvali bridž-patalone. I konji. Divni dorati.

I nemaju vas čime opčiniti osim veštinom! Čudesnom veštinom da se vlada svakim pokretom svog tela. I da se nekom intuicijom, koja valjda nastaje iz tog savršenstva, stapaju savršeni uvežbani pokreti čoveka i prelepih životinja. Ni konji nisu ukrašeni. Samo taktovi „kaljinke“ i zastavice.

Kamera je s vremena na vreme usmerena na počasnu ložu: stara gospođa kraljica se smejala ushićeno i aplaudirala kao srećno dete. Hiljadugodišnji protokol se raspadao pred hiljadugodišnjom veštinom. Ovo je bio samo trenutak kad se videlo da se i to može...

Mi živimo u vremenu u kome je pobedio rodeo. Konji i ljudi, ali nema fine veštine, niti savršenog spoja čoveka i konja, nego grubo nasilje. Pobjeda po svaku cenu! Sad i ovde. Jedni moraju biti uzvišeni da bi drugi bili poniženi. Na vašarištu je okupljena beskrajna masa, koja samo tako i razume veštinu – da bi neki siledžija bio najbolji i da bi konj bio „doveden u red“. Posle može na mesnicu. I, u stvari, sva junačka dela i značaj saželi su se u liku Bila Hikoka. Da ga, strašnog i nepobedivog, vode okolo (ne ide on sam!) i pokazuju zadivljenoj gomili. Ovo je svet gde sve može da se kupi za šaku dolara. Pa i Divlji Bil Hikok.

Kako su SAD (sila za koju je poznati Francuz govorio da je direktno iz divljaštva prešla u dekadenciju) posle Drugog svetskog rata postale centar zapadne civilizacije, tako se i u sportu sve pretvaralo u – dolar.

„U savremenom zapadnom svetu novčani mehanizam transformisao se od sredstva za ekonomiju (njenog sluge) u faktor dominacije (gospodara). Zahvaljujući ovome, u sferu ekonomije sada su uključeni kultura, obrazovanje, zabava, sport i sve ono što ranije tu nije spadalo“ uočio je Aleksandar Zinovjev. Vremenom su ove sfere postaje najprofitabilniji poslovi. Tako se i sport koji je nastao iz čovekove iskonske potrebe za igrom pretvorio u svoju suprotnost. Antisport.

Jer „igra je slobodna akcija koju prihvatamo kao fiktivnu i izdvojenu od svakodnevnog života, sposobnu, međutim, da potpuno obuzme igrača“, uvid je Johana Huizinge, rektora Lajdenskog univerziteta, koji nam je 1933. predstavio Homo ludensa. Francuski sociolog Rože Kajo je, prateći taj deal, pojasnio da je to „aktivnost bez ikakvog materijalnog interesa i korisnosti“. Nema igre bez reda i bez mistike, te se ona „odvaja u namerno ograničenom vremenu i prostoru, po redu predviđenom datim pravilima, podstičući u životu odnose među grupama koje se namerno okružuju misterijom ili prerusavanjem naglašavaju svoju izuzetnost u odnosu na ostali svet“.

Na toj ljudskoj sposobnosti razvijali su se i umetnost, i filozofija, i poezija, a na kraju i pravne institucije. U sportu je to podrazumevalo dovođenje tehnika do savršenstva, bezuslovno poštovanje etičkih /fer-plej okvira čak i kad je to protiv lične koristi, i neograničene estetske kreativnosti u samonapredovanju. Najveća nagrada je ushićenost u

samozadovoljstvu i divljenje okolike svesne da ona to sad ne može činiti, ali sa uvek željnim (mlađim) pojedincima da od učitelja nauče i više, i nastoje da jednom budu – to!

Masovna kultura, koja je stasala preko Okeana, to je preplavila i ustrajno gušila. Kao što su četrdesetih godina, sa američkim iskustvom, Maks Horkhajmer i Teodor Adorno utvrdili da „masovna kultura“ ne izlazi iz mase (kao što bi se moglo pomisliti) nego se spolja nameće masama. Kao korist „kontrolorima“ i kao ispiranje duše i mozga. Tako smo dobili sport u kome je svaki drugi motiv osim novca za podsmeh: potreba čoveka za igrom – i igrača i posmatrača – tu je samo sredstvo da bi što efikasnije i što beskrupuloznije menadžeri zarađivali novac za hiperbogate deoničare.

Sve se ubrzava do nerazumevanja – i igra i takmičenje. Moralni obzir postaje potpuno suvišan. Čak se doživljava kao pretnja „mojoj/našoj pobjedi“ koja je jedino važna. Nepoželjnost. Fer-plej zvuči kao pozivanje na Logos. Nekad davno i negde daleko neki mudri ljudi su pričali o tome, ali mi igramo „danas i ovde“.

Na kraju, sve se završilo opštim nepoverenjem u sve: igrači su lažovi što je normalno, sudije su potplaćeni prevaranti koji još nisu uhvaćeni, a organizatori su deo velikih transfera novca i uticaja nekih širih – do planetarnih lanaca, u čemu su neka utakmica ili neki igrač samo cigla iz kineskog zida... Cigle služe samo da bi zid bio što veći. Laž i nemoral se šire kao kancer. Što manje poverenja u Čoveka to se Igra više obesmišljava. Na kraju se stiglo do vere u mašinu. Mašina postaje čuvar istine i pravde. Ako znate šta su Pravda i Istina u istoriji čovečanstva ovo deluje zastrašujuće. Apokaliptično. Ili kao da se nalazimo u nekoj ludnici.

Ako linijski sudija namerno neće da vidi da je žuta loptica zakačila belu liniju na teniskom terenu, zašto onaj ko kontroliše „oko sokolovo“ ima naše neograničeno poverenje da udarom kažiprsta neće pomeriti ovaj trag!? U korist „višeg cilja“. Odgovora nema, jer kad ljudi ne veruju ljudima onda ništa ne može da promeni to stanje. Samo obnova ljudskog poverenja! Ali to u ovoj kulturi izgleda kao nemoguća misija.

Masovna umetnost je smrt umetnosti. Svođenje kreativnosti na masovnu misao gura u ilegalu sposobnost stvaranja čudnog i čudesnog. Komercijalizovani sport je smrt sporta. Deluje tako sumorno. Ali, ništa nije izgubljeno za sva vremena. Jer pobunjeni čovek živi, koliko god ga gurali u stranu. *Aleksandar Stanković* sa svojim mačem mi se čini kao odmetnik koji neće odustati.

Beograd, decembar 2020